

บทที่ 3

ความเปลี่ยนแปลงมือได้ของบิลออฟเลดิง

3.1 ความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงมือได้ของบิลออฟเลดิง

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทก่อนว่าบิลออฟเลดิงมีคุณสมบัติทางกฎหมายเป็นหลักฐานเบื้องต้นแห่งการที่ผู้ขนส่งรับสินค้าไว้ เป็นหลักฐานของสัญญารับขนของทางทะเลซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ของผู้ขนส่งและผู้ส่งของ และเป็นสัญลักษณ์แทนสินค้าตามที่ระบุไว้ซึ่งมีผลให้การส่งมอบหรือการครอบครองบิลออฟเลดิง ถือเป็นเหมือนเป็นการส่งมอบหรือการครอบครองตัวสินค้านั้นเอง ความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงมือได้ของบิลออฟเลดิงนั้น เนื่องมาจากการขยายตัวในทางการค้าและความสลับซับซ้อนของธุรกิจที่เพิ่มมากขึ้น จึงเกิดความต้องการที่พ่อค้าจะโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าให้แก่ผู้ซื้อหรือจำหน่ายสินค้าก่อนที่สินค้าจะขนส่งถึงจุดหมายปลายทาง ดังนั้นในเวลาต่อมาจึงเกิดเป็นแนวทางปฏิบัติในการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าหรือจำหน่ายสินค้าโดยเพียงแต่ส่งมอบหรือสลักหลังและส่งมอบบิลออฟเลดิงให้แก่ผู้ซื้อหรือผู้รับจำหน่าย ซึ่งเป็นที่แพร่หลายมากในศตวรรษที่ 18 เรียกว่า NEGOTIABLE BILL OF LADING

อย่างไรก็ตาม ตามหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ การส่งมอบหรือสลักหลังและส่งมอบบิลออฟเลดิงโดยมีเจตนาที่จะให้กรรมสิทธิ์ในสินค้า (PROPERTY IN THE GOODS) โอนไปนั้นจะมีผลเป็นเพียงการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้า แต่สิทธิและหน้าที่ตามสัญญารับขนของทางทะเลมิได้โอนไปด้วย กรณีนี้จึงก่อให้เกิดผลเสียอย่างมากต่อการซื้อขายระหว่างประเทศ กล่าวคือ เมื่อกรรมสิทธิ์ในสินค้าได้โอนไปยังผู้ซื้อแล้วโดยการส่งมอบหรือสลักหลังและส่งมอบบิลออฟเลดิง แต่สิทธิและหน้าที่ตาม

สัญญาฉบับหนึ่งของทางทะเลมิได้โอนไปยังผู้ซื้อด้วย หากเกิดความเสียหายแก่สินค้าซึ่งผู้
 ขนส่งมีความรับผิดชอบตามสัญญาฉบับแล้ว ผู้ซื้อจะฟ้องผู้ขนส่งให้รับผิดชอบสำหรับความเสียหาย
 นั้นในนามตนเองไม่ได้ เพราะมิใช่คู่สัญญาฉบับ ตามหลักนิติกรรมย่อมผูกพันเฉพาะ
 คู่สัญญา (PRIVITY OF CONTRACT) ซึ่งผู้ที่มีคู่สัญญาจะมาอ้างเอาประโยชน์หรือถูก
 บังคับตามสัญญาหาได้ไม่ ส่วนผู้ขายซึ่งเป็นคู่สัญญาฉบับก็ไม่มีอะไรเสียหายที่จะต้องไป
 ฟ้องผู้ขนส่ง เพราะเมื่อผู้ขายส่งมอบหรือสลักหลังและส่งมอบบิลออฟเลดิงให้แก่ผู้ซื้อโดย
 มีเจตนาให้กรรมสิทธิ์ในสินค้าโอนไปยังผู้ซื้อแล้ว กรรมสิทธิ์ในสินค้าย่อมโอนไปตั้งแต่
 เวลานั้นและโดยเฉพาะอย่างยิ่งหากปรากฏว่าสัญญาซื้อขายดังกล่าวเป็นสัญญาซื้อขายแบบ
 F.O.B., C&F หรือ C.I.F. แล้วความเสี่ยงภัยในความเสียหายของสินค้าย่อมตก
 อยู่แก่ผู้ซื้อตั้งแต่เมื่อสินค้าได้ถูกขนผ่านกราบเรือ (OVER THE SHIP'S RAIL)
 นอกจากนี้การที่จะให้ผู้ซื้อไปฟ้องเรียกร้องเอาจากผู้ขนส่งหรือผู้กระทำให้สินค้านั้นเสียหาย
 รับผิดชอบโดยตรงตามกฎหมายลักษณะละเมิด ก็มีอุปสรรคอยู่ที่ผู้ซื้อต้องพิสูจน์ให้ได้ว่า
 ความเสียหายนั้นเกิดจากความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ขนส่ง ซึ่งในทาง
 ปฏิบัติเป็นเรื่องยากเพราะพยานที่รู้เห็นเหตุการณ์มักจะมีแต่คนของผู้ขนส่ง

ด้วยเหตุนี้จึงเกิดความจำเป็นที่จะต้องให้สิทธิและหน้าที่ตามสัญญาฉบับ
 โอนไปยังผู้รับโอนบิลออฟเลดิงพร้อมกับการโอนบิลออฟเลดิงซึ่งรัฐสภาอังกฤษและ
 อเมริกันได้ตรา THE BILLS OF LADING ACT, 1855 และ FEDERAL BILLS OF
 LADING ACT, 1916 ตามลำดับขึ้นเพื่อแก้ปัญหานี้ บทบัญญัติในมาตรา 1 ของ 1855
 ACT บัญญัติว่า

"ผู้รับตราส่งตามบิลออฟเลดิงและผู้รับสลักหลังโอนบิลออฟเลดิงซึ่งได้รับ
 โอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าโดยผลของการตราส่งหรือการสลักหลังโอน มีสิทธิที่จะฟ้อง
 และมีหน้าที่ตามสัญญาฉบับที่เกี่ยวกับสินค้านี้ทั้งหมดเสมือนหนึ่งว่าตนเป็นคู่สัญญา"

บทบัญญัตินี้ทำให้ผู้ซื้อที่เป็นผู้ทรงบิลออฟเลตติงมีสิทธิที่จะฟ้องผู้ขนส่งให้รับผิดชอบตามสัญญาฉบับหนึ่งของทางทะเลได้ในกรณีที่สินค้าเสียหายในระหว่างการขนส่ง

นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติของกฎหมายอื่นที่ให้ความคุ้มครองผู้รับโอนบิลออฟเลตติง ทำให้บิลออฟเลตติงมีความคล่องตัวในการเปลี่ยนมือมากยิ่งขึ้น คือ

ก. มาตรา 2(1) ของ THE FACTORS ACT, 1889 ซึ่งบัญญัติเป็นหลักว่าหากตัวแทนค้าต่างกระทำนอกเหนือขอบอำนาจในการสลักหลังโอนบิลออฟเลตติง ตัวการจะยกข้อต่อสู้เรื่องขอบอำนาจขึ้นให้ยื่นต่อผู้รับสลักหลังไม่ได้

ข. มาตรา 47(2) ของ THE SALE OF GOODS ACT, 1979 ซึ่งบัญญัติเป็นหลักว่า สิทธิยึดหน่วงของผู้ขายเดิมที่ยังไม่ได้รับชำระราคาเป็นอันระงับสิ้นไป ถ้ามีการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าตามบิลออฟเลตติงให้แก่ผู้รับสลักหลังซึ่งรับโอนโดยสุจริต และเสียค่าตอบแทน

อย่างไรก็ตามการที่ตราสารจะเปลี่ยนมือได้หรือไม่ นั้น มักมีที่มาจากการใช้กันในทางการค้าอย่างแพร่หลายจนกลายมาเป็นประเพณีทางการค้า (MERCANTILE USAGE) และเมื่อมีกรณีพิพาทเกี่ยวกับเรื่องนี้ขึ้นสู่ศาล ศาลจะยอมรับและตัดสินตามแนวทางของประเพณีทางการค้านี้จนกลายมาเป็น LAW MERCHANT* ในปัจจุบัน ประเพณีทางการค้าบางอย่างก็ได้รับการยอมรับโดยมีการบัญญัติกฎหมายออกมาใช้บังคับอย่างเป็นทางการแล้วเช่น BILL OF EXCHANGE ACT, 1882, CHEQUES

* LAW MERCHANT หมายถึงกฎเกณฑ์ทางกฎหมายซึ่งเกิดจากการที่ศาลพิพากษาคดีตามแนวทางของประเพณีทางการค้า ดังนั้น LAW MERCHANT จึงไม่ใช่กฎหมายที่ฝ่ายนิติบัญญัติเป็นผู้ออก แต่เป็นการที่ศาลรับรองฐานะทางกฎหมายของประเพณีทางการค้าซึ่งได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบการค้าของอังกฤษที่สำคัญ (RICHARDSON 1983:18-19)

ACT, 1957 เป็นต้น สำหรับปัญหาว่าบิลออฟเลตติงเปลี่ยนมือได้หรือไม่จะได้วิเคราะห์
ในข้อต่อ ๆ ไป

3.2 ลักษณะที่ทำให้บิลออฟเลตติงเปลี่ยนมือได้

ปัญหาว่าบิลออฟเลตติงเปลี่ยนมือได้หรือไม่นั้นยังมีความเห็นที่แตกต่างกันเป็น
3 แนว คือ

ก. ฝ่ายที่หนึ่งเห็นว่าเปลี่ยนมือได้เพราะแม้บิลออฟเลตติงจะออกให้แก่บุคคล
ใดโดยนาม ก็สามารถสลักหลังโอนต่อไปได้

ข. ฝ่ายที่สอง เห็นว่าบิลออฟเลตติงไม่สามารถเปลี่ยนมือได้ เพราะ
ขาดคุณสมบัติของความเปลี่ยนมือได้ประการหนึ่งคือ ผู้รับโอนบิลออฟเลตติงยังไม่มี
สิทธิดีกว่าผู้โอนไม่ว่าจะรับโอนมาโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทนหรือไม่

ค. ฝ่ายที่สามเห็นว่าบิลออฟเลตติงมีคุณสมบัติของความเปลี่ยนมือได้บาง
ประการจึงเป็นตราสารกึ่งเปลี่ยนมือได้ (QUASI-NEGOTIABLE) โดยกล่าวว่า แม้
โดยทั่วไปหลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอนยังคงใช้บังคับกับบิลออฟเลตติงก็ตาม แต่มี 2
กรณีที่ผู้รับสลักหลังอาจมีสิทธิดีกว่าผู้ส่งของหรือผู้รับตราส่ง คือ ตามมาตรา 2(1) ของ
THE FACTORS ACT, 1889 และ มาตรา 47(2) ของ THE SALE OF GOODS
ACT, 1979 (สูตรศักดิ์ วาจาสิทธิ 2524: 336-346)

ต่อไปจะได้วิเคราะห์โดยละเอียดว่าบิลออฟเลตติงมีความเปลี่ยนมือได้หรือไม่
เพียงใด พร้อมทั้งเปรียบเทียบกับตราสารเปลี่ยนมือได้ชนิดอื่น ๆ เช่น ใบรับของคลัง
สินค้า ใบประทวนสินค้า เช็ค หัวแลกเงิน เป็นต้น

3.2.1 ลักษณะโดยทั่วไปของตราสารที่เปลี่ยนมือได้ (GENERAL CHARACTERISTICS OF NEGOTIABLE INSTRUMENT)

คำว่าตราสาร (INSTRUMENT) หมายถึง เอกสารเป็นลายลักษณ์อักษร
ที่ใช้เพื่อให้ความมุ่งหมายตามกฎหมายเฉพาะอย่างมีผลบังคับ ตราสารนี้มีไว้เป็นหลัก
ฐานแห่งสิทธิหรือหน้าที่เท่านั้น แต่ตัวตราสารนั่นเองเป็นเอกสารที่ก่อตั้งสิทธิและหน้า
ที่ และห้ามพิสูจน์แก้ไขเพิ่มเติมข้อความในตราสาร โดยพยานบุคคล

คำว่าเปลี่ยนมือได้ (NEGOTIABLE) ใช้กับการโอนตราสารที่ก่อตั้งสิทธิ
หรือหน้าที่โดยวิธีส่งมอบหรือสลักหลังและส่งมอบ และไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยัง
ฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบตามตราสารนั้น ผู้รับโอนโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทนย่อมได้รับ
โอนสิทธิและหน้าที่โดยสมบูรณ์ (FREE FROM EXISTING EQUITIES)*

* คำว่าเปลี่ยนมือได้ NEGOTIABLE มักจะมีการใช้สับสนกับคำว่า โอน
ได้ ASSIGNABLE และ TRANSFERABLE ซึ่งทั้งสามคำนี้มีการใช้ที่แตกต่างกันและมี
ผลทางกฎหมายที่แตกต่างกันด้วย คือ สำหรับคำว่าเปลี่ยนมือได้ NEGOTIABLE
ตามที่ได้อธิบายมาแล้วใช้กับการโอนตราสารที่ผู้รับโอนโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน
จะได้รับโอนซึ่งสิทธิหรือหน้าที่ตามตราสารนั้นโดยสมบูรณ์ เช่น การโอนตัวเงิน
แต่ ASSIGNABLE นั้นใช้กับการโอนสิทธิและหน้าที่ตามสัญญาจากบุคคลหนึ่ง ไปยังอีก
บุคคลหนึ่ง โดยต้องมีการจัดทำเอกสารต่างหากเพื่อเป็นหลักฐานแห่งการโอนนั้น และ
ต้องมีการทำหนังสือบอกกล่าวไปยังคู่สัญญาฝ่ายที่ต้องมีความรับผิดชอบตามสัญญานั้นทราบถึง
การโอน การโอนโดย ASSIGNMENT นี้มีข้อเสียแก่ผู้รับโอนใน 2 ประการ คือ ผู้รับ
โอนไม่สามารถฟ้องร้องเพื่อบังคับตามสิทธิในนามของตนเอง และผู้รับโอนไม่มีสิทธิดี
กว่าผู้โอน (NEMO DAT QUOD NON HABET : NO-ONE CAN GIVE THAT WHICH
HE HAS NOT GOT) ซึ่งจากข้อบกพร่อง 2 ประการนี้เองทำให้ผู้รับโอนไม่
สามารถมั่นใจได้ว่าสิทธิที่ได้รับโอนนั้นบกพร่องหรือไม่ วันแต่จะได้มีการสำรวจก่อน
เช่น การโอนใบหุ้น กรมธรรม์ประกันชีวิต พันธบัตรรัฐบาล หุ้นกู้ เป็นต้น ส่วนคำว่า
TRANSFERABLE นั้นเป็นคำกว้างที่ใช้กับการโอนเอกสารสิทธิ (DOCUMENT OF

การพิจารณาว่าตราสารใดเป็นตราสารที่เปลี่ยนมือได้หรือไม่ ต้องพิจารณาว่าตราสารนั้น ๆ มีคุณสมบัติของความเปลี่ยนมือได้ครบหรือไม่ คุณสมบัติของความเปลี่ยนมือได้ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยประเพณีทางการค้าว่ามี 3 ประการ คือ

ก. ตราสารนั้นสามารถโอนให้แก่กันได้โดยเพียงการส่งมอบหรือสลักหลัง และส่งมอบและไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังคู่สัญญาฝ่ายที่มีความรับผิดชอบตามตราสาร ในกรณีที่ตราสารออกให้แก่ "ผู้ถือ" การโอนจะทำได้โดยเพียงแต่ส่งมอบโดยมีเจตนาที่จะให้สิทธิตามตราสารผ่านไปยังผู้รับโอน แต่ถ้าตราสารออกให้แก่บุคคลใดโดยเฉพาะเจาะจงแล้ว การโอนจะกระทำได้โดยการสลักหลังและส่งมอบ

ข. ผู้รับโอนจะได้รับโอนสิทธิโดยสมบูรณ์ และสามารถที่จะฟ้องร้องตามสิทธิในตราสารนั้นได้ในนามตนเอง

ค. ผู้รับโอนโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน (BONA FIDE TRANSFEREE FOR VALUE หรือที่เรียกว่า A HOLDER IN DUE COURSE) ซึ่งไม่รู้ถึงความบกพร่องแห่งสิทธิของผู้โอนย่อมได้รับโอนสิทธิโดยสมบูรณ์

จากคุณสมบัติของความเปลี่ยนมือได้ทั้ง 3 ประการข้างต้น ทำให้สามารถแบ่งตราสารต่าง ๆ ออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

ตราสารที่ได้รับการยอมรับว่าเปลี่ยนมือได้ คือ ตัวเงิน เช็ค ตัวสัญญาใช้เงิน ธนาคารบัตร, DIVIDEND WARRANTS, INTEREST WARRANTS, BEARER BONDS, BEARER SCRIP, DEBENTURES PAYABLE TO BEARER, SHARE WARRANTS PAYABLE TO BEARER, TREASURY BILLS, CERTIFICATES OF DEPOSIT

 TITLE) โดยทั่ว ๆ ไป ซึ่งเอกสารดังกล่าวสามารถโอนได้อย่างสมบูรณ์โดยเพียงการส่งมอบ หรือสลักหลังและส่งมอบ โดยไม่ต้องมีหนังสือบอกกล่าวไปยังคู่สัญญาฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบตราสารที่เปลี่ยนมือได้

ISSUED BY COMMERCIAL BANKS เป็นต้น

ตราสารที่ไม่ถือว่าเปลี่ยนมือได้ คือ POSTAL ORDERS, MONEY ORDERS, SHARE CERTIFICATES, INSURANCE POLICIES, DEBENTURES และนักกฎหมายบางคนมีความเห็นว่าตราสารที่ไม่ถือว่าเปลี่ยนมือได้หมายความรวมถึง เอกสารสิทธิในสินค้า เช่น บิลออฟเลตติง ด้วย (RICHARDSON 1983:18)

ในทางปฏิบัติของศาล การที่จะตัดสินว่าตราสารใดเปลี่ยนมือได้หรือไม่ ศาลจะต้องกำหนดลักษณะให้ชัดเจนยิ่งขึ้นซึ่งแนวทางปฏิบัตินี้ก่อให้เกิดเงื่อนไขอีก ที่ควรจะพิจารณาเพิ่มเติมจากคุณสมบัติ 3 ประการข้างต้น คือ

ก. ตราสารที่แม้จะถือว่าเปลี่ยนมือได้ แต่ถ้ามีข้อความบนตราสารนั้นเองที่มีผลทำลายหรือปฏิเสธความเปลี่ยนมือได้ของตราสาร ก็จะมีผลให้ตราสารนั้นไม่อาจเปลี่ยนมือได้ เช่น เช็คนั้นจะเป็นตราสารที่เปลี่ยนมือได้ แต่ถ้ามีการระบุข้อความว่า "NOT NEGOTIABLE" ลงในเช็คนั้นแล้ว เช็คนั้นก็ไม่ถือเป็นตราสารที่เปลี่ยนมือได้ แต่ก็สามารถโอนได้ (TRANSFERABLE) อย่างสิทธิเรียกร้องทั่วไป แต่ลูกหนี้สามารถยกข้อต่อสู้ที่มีต่อผู้โอนขึ้นใช้กับผู้รับโอนได้

ข. การตกลงโดยคู่สัญญาให้ตราสารใดมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับตราสารที่เปลี่ยนมือได้ทุกประการ ไม่มีผลให้ตราสารนั้นเป็นตราสารที่เปลี่ยนมือได้ เพราะตามที่กล่าวแล้วว่าตราสารใดจะเป็นตราสารที่เปลี่ยนมือได้นั้นต้องเป็นผลมาจากทางปฏิบัติในทางการค้า (MERCANTILE USAGE) ซึ่งการพิจารณาว่าตราสารใดจะเปลี่ยนมือได้นั้นต้องปรากฏว่าตราสารนั้นก่อตั้งความหรือหนี้ที่จะต้องชำระเงินหรือส่งมอบหลักประกันสำหรับเงิน

ค. ตราสารต้องอยู่ในสภาพที่สามารถส่งมอบกันได้ (DELIVERABLE STATE) เช่น ตราสารที่ระบุให้แก่ ผู้ถือ หรือให้แก่บุคคลโดยเฉพาะเจาะจงหรือ หรือผู้ถือ แต่ถ้าตราสารระบุให้แก่บุคคลโดยเฉพาะเจาะจงเท่านั้น ในกรณีนี้ผู้มีชื่อใน

ตราสารหากประสงค์จะโอนตราสารนั้นต่อไปจะต้องสลักหลังตราสารนั้นแล้วจึงส่งมอบ โดยจะสลักหลังลอย หรือสลักหลังเฉพาะก็ได้ เมื่อสลักหลังแล้วถือว่าตราสารอยู่ในสภาพที่จะส่งมอบได้

3.2.2 ตราสารที่เปลี่ยนมือได้กับการโอนสิทธิเรียกร้อง ตัวเงิน และ ใบรับของคลังสินค้า คุณสมบัติของตราสารที่เปลี่ยนมือได้ซึ่งมาจากทางปฏิบัติในทางการค้า ตามที่กล่าวมาแล้วมีลักษณะแตกต่างโดยประการสำคัญกับการโอนสิทธิเรียกร้องทั่วไป กล่าวคือ การโอนสิทธิเรียกร้อง (ASSIGNMENT) ตามหลักกฎหมาย คอมมอนลอว์ ผู้โอนจะต้องบอกกล่าวการโอนไปยังคู่สัญญาฝ่ายที่มีความรับผิดชอบตามสัญญา และผู้รับโอน จะได้รับโอนสิทธิเท่าที่ผู้โอนมีอยู่ ส่วนตัวเงินนั้นถือว่าเปลี่ยนมือได้ เพราะมีคุณสมบัติครบถ้วนของการเปลี่ยนมือได้ที่กล่าวมาแล้ว สำหรับใบรับของคลังสินค้า (DOCK WARRANTS AND WAREHOUSE WARRANTS) นั้นไม่ถือว่าเปลี่ยนมือได้ เช่นตัวเงินเพราะขาดคุณสมบัติของการเปลี่ยนมือได้คือ ผู้รับโอนจะได้รับโอนสิทธิตามตราสารเพียงเท่าที่ผู้โอนมีอยู่ อย่างไรก็ตามเนื่องจากใบรับของคลังสินค้านี้มีคุณสมบัติของความเปลี่ยนมือได้บางประการเช่น สามารถโอนได้โดยเพียงการส่งมอบ หรือสลักหลังและส่งมอบโดยไม่ต้องมีการบอกกล่าวการโอนไปยังคู่สัญญาฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบตามตราสาร จึงถือได้ว่าใบรับของคลังสินค้าเป็นตราสารกึ่งเปลี่ยนมือได้ (QUASI-NEGOTIABLE INSTRUMENT)

3.2.3 ตราสารที่เปลี่ยนมือได้กับบิลออฟเลตติง บิลออฟเลตติงก็เช่นเดียวกับใบรับของคลังสินค้าคือไม่ถือว่าเปลี่ยนมือได้เพราะบิลออฟเลตติงมีคุณสมบัติของความเปลี่ยนมือได้เพียงบางประการเท่านั้น คือ สามารถโอนได้โดยเพียงการส่งมอบ หรือสลักหลังและส่งมอบ ไม่ต้องมีการบอกกล่าวการโอนไปยังคู่สัญญาฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบตามตราสาร และไม่ต้องทำสัญญาการโอนต่างหาก นอกจากนี้ผู้รับโอนอาจฟ้องหรือถูกฟ้องเกี่ยวกับสิทธิในบิลออฟเลตติงได้ในนามของตนเอง แต่ผู้รับโอนจะได้รับโอนสิทธิเพียง

เท่าที่ผู้โอนมีอยู่ วันแต่กรณีที่มีกฎหมายบัญญัติเป็นพิเศษให้ผู้รับโอนมีสิทธิดีกว่าผู้โอน ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดในบทต่อไป นอกจากนี้เนื่องจากบิลออฟเลดิงไม่ใช่ตราสารที่ก่อตั้งค้ำประกันหรือหนี้ที่จะต้องชำระเงินหรือหลักประกันสำหรับเงิน ดังนั้นจึงไม่ถือว่าบิลออฟเลดิงเปลี่ยนมือได้แต่เป็นเพียงกึ่งเปลี่ยนมือได้ เช่นเดียวกับใบรับของคลังสินค้า (RICHARDSON 1983 : 29)

3.3 องค์ประกอบของการโอนบิลออฟเลดิงและข้อจำกัดการโอน

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าบิลออฟเลดิงเป็นตราสารที่กึ่งเปลี่ยนมือได้ ซึ่งมีคุณสมบัติของความเปลี่ยนมือได้บางประการ ดังนั้นการโอนบิลออฟเลดิงนอกจากจะทำได้โดยเพียงการส่งมอบหรือสลักหลังและส่งมอบแล้ว ยังต้องมีเงื่อนไขอื่น ๆ ที่เป็นองค์ประกอบอีกด้วยกล่าวคือ

ก. ต้องปรากฏในบิลออฟเลดิงเองว่าสามารถโอนได้ บิลออฟเลดิงไม่ใช่ที่จะสามารถโอนให้แก่บุคคลอื่นได้ในทุกกรณี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อจำกัดและแบบของบิลออฟเลดิงว่าจะมีผลเป็นการจำกัดการโอนหรือไม่ ข้อจำกัดการโอนที่มีผลให้บิลออฟเลดิงไม่สามารถโอนให้แก่กันได้ อาจเป็นกรณีที่ระบุนำห้ามการโอนไว้โดยตรงในแบบของบิลออฟเลดิงเลยหรืออาจเป็นกรณีที่ระบุนำห้ามการโอนโดยถ้อยคำที่ใช้ในการสลักหลัง ซึ่งกรณีหลังนี้เป็นกรณีที่แบบบิลออฟเลดิงไม่มีข้อจำกัดในการโอน แต่ผู้โอนระบุข้อจำกัดการโอนต่อไปในถ้อยคำที่ใช้สลักหลัง

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าข้อความในบิลออฟเลดิงนั้นอาจจะระบุให้ส่งมอบสินค้าแก่บุคคลที่ระบุนามไว้โดยเฉพาะหรือไม่ระบุชื่อผู้รับ หรือระบุให้แก่ผู้ถือ การระบุข้อความเหล่านี้มีผลสำคัญต่อการที่บิลออฟเลดิงจะโอนต่อไปได้หรือไม่กล่าวคือ

ถ้าระบุให้ส่งมอบสินค้าแก่ผู้ถือหรือไม่ระบุชื่อผู้รับหรือเป็นบิลออฟเลดิงที่การสลักหลังโอนต่อมา เป็นสลักหลังลอย บิลออฟเลดิงนี้จะสามารถโอนได้โดยเพียง

การส่งมอบและสามารถส่งมอบต่อ ๆ ไปได้โดยไม่ต้องมีการสลักหลังใด ๆ (MOCATTA, MUSTILL AND BOYD 1974:181) และผู้ทรงบิลออฟเลตติงประเภทนี้อาจระบุชื่อตนเองหรือชื่อบุคคลอื่นลงในตัวบิลออฟเลตติงเองหรือในถ้อยคำที่ใช้สลักหลังเพื่อมีผลให้ต้องส่งมอบสินค้าแก่บุคคลโดยเฉพาะเจาะจง

ถ้าบิลออฟเลตติงระบุให้ส่งมอบสินค้าแก่บุคคลโดยเฉพาะเจาะจงและมีข้อความว่าหรือตามคำสั่งหรือแก่ผู้รับโอน (OR ORDER OR ASSIGNS) หรือมีการสลักหลังให้แก่บุคคลโดยเฉพาะเจาะจงและมีข้อความว่าหรือตามคำสั่งหรือแก่ผู้รับโอน กรณีนี้บิลออฟเลตติงสามารถโอนให้แก่กันได้โดยบุคคลที่มีชื่อระบุไว้สลักหลังและส่งมอบบิลออฟเลตติงให้ผู้รับโอน

แต่ถ้าบิลออฟเลตติงระบุให้ส่งมอบสินค้าแก่บุคคลใดโดยเฉพาะเจาะจงและไม่มีข้อความว่าให้ส่งตามคำสั่งหรือแก่ผู้รับโอน หรือมีการสลักหลังให้แก่บุคคลโดยเฉพาะเจาะจงและไม่มีข้อความว่าให้ส่งตามคำสั่งหรือแก่ผู้รับโอนถือว่าบิลออฟเลตติงนั้นไม่สามารถโอนให้แก่กันได้ (MOCATTA AND OTHERS 1974:181, HAILSHAM 1983:345, COLINVAUX 1971:887)*

* ในคดี HENDERSON V. COMPTOIR D'ESCOMPTE DE PARIS

(1873) L.R 5 P.C. 253, 259 SIR R.P. COLLIER เขียนคำพิพากษาของ THE PRIVY COUNCIL มีใจความว่า " ดูเหมือนว่าบิลออฟเลตติงนี้ (บิลออฟเลตติงระบุแต่เพียงให้ส่งมอบแก่ผู้รับตราสั่งที่ระบุนามไว้ และไม่มีข้อความอื่นอีก) เหมือนบิลออฟเลตติงที่ออกตามแบบทั่วไป เว้นแต่ไม่มีถ้อยคำว่า "ตามคำสั่งหรือแก่ผู้รับโอน" มีการโต้แย้งว่าถึงแม้จะไม่มีคำว่า "ตามคำสั่งหรือแก่ผู้รับโอน" ก็ยังถือว่าบิลออฟเลตติงเปลี่ยนแปลงมือได้ และมีคำพิพากษาบางฉบับว่าไว้เช่นนั้น แต่ตามปกติประเพณีทางการค้าแล้วถือกันว่า เพื่อให้บิลออฟเลตติงเปลี่ยนแปลงมือได้ จะต้องระบุถ้อยคำว่า "หรือผู้ถือหรือตามคำสั่ง" ไว้ในบิลออฟเลตติง ศาลถือว่าบิลออฟเลตติงในคดีนี้เปลี่ยนแปลงมือไม่ได้ "

ข. สินค้าต้องอยู่ในระหว่างกระบวนการขนส่งตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า บิลออฟเลตติงถือว่าเป็น เอกสารสิทธิและสัญลักษณ์แทนตัวสินค้า ซึ่งมีผลให้การส่งมอบหรือครอบครองบิลออฟเลตติงมีผลเสมือนเป็นการส่งมอบหรือครอบครองตัวสินค้านั้นจริง ๆ แต่ความเป็นเอกสารสิทธิจะสิ้นสุดลงเมื่อผู้ขนส่งได้ส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ทรงซึ่ง เว้นคืนบิลออฟเลตติงแล้ว* ดังนั้นเมื่อบิลออฟเลตติงสิ้นคุณลักษณะในการเป็น

ในกรณีที่มีการสลักหลังเฉพาะมิได้ระบุโดยชัดแจ้งว่าให้ผู้รับสลักหลังมีอำนาจที่จะสั่งให้ส่งมอบแก่ผู้ใดหรือโอนต่อไป มีความเห็นว่ามัน่าจะเทียบเคียงกับกรณีตัวแลกเงินซึ่งถือว่าการไม่ได้ระบุคำว่าตามคำสั่งในการสลักหลังเฉพาะไม่ใช่สาระสำคัญและถือว่าผู้รับสลักหลังได้รับบิลออฟเลตติงที่มีคุณสมบัติในการเปลี่ยนมือได้เหมือนเดิม (COLINVAUX 1971:888)

* คดี BARCLAYS BANK V. CUSTOMS & EXCISE COMMISSIONERS (1963) I LLOYD'S REP. 81 ศาลตัดสินว่าบิลออฟเลตติงคงมีผลเป็น เอกสารสิทธิและอาจใช้เป็นสัญลักษณ์แทนการส่งมอบสินค้าจนกว่าจะมีการส่งมอบการครอบครองสินค้าให้แก่บุคคล ซึ่งมีสิทธิที่จะเรียกร้องสินค้าตามบิลออฟเลตติง

นอกจากนี้คำพิพากษาของศาลยังได้อธิบายขยายขอบเขตของการส่งมอบการครอบครองสินค้าออกไปว่าแม้จะได้ขนสินค้าขึ้นจากเรือโดยมีเงื่อนไขว่ายังไม่ส่งมอบจนกว่าจะชำระค่าระวาง ถือว่ายังไม่มีการส่งมอบสินค้าโดยสมบูรณ์ที่จะทำให้เกิดการโอนบิลออฟเลตติงต่อไปภายหลัง ไม่มีผลเป็นการโอนสินค้าและยังวินิจฉัยเลยออกไปอีกว่าถึงแม้จะไม่มีคำสั่งไม่ให้ส่งมอบจนกว่าจะชำระค่าระวาง บิลออฟเลตติงก็ยังคงมีผลเช่นเดิมหลังจากขนสินค้าขึ้นจากเรือจนกว่าจะมีการส่งมอบ หรือถือเสมือนการส่งมอบสินค้าตามบิลออฟเลตติงนั้น (คดี MEYERSTEIN V. BARBER (1867) L.R. 2 C.P. 661)

สัญญาลักษณะแทนสินค้าแล้ว การโอนบิลออฟเลตติงโดยให้ถือเสมือนเป็นการโอนตัวสินค้าจึงไม่อาจกระทำได้อีกต่อไป

กรณีที่ว่าสินค้าอยู่ในระหว่างกระบวนการขนส่งนั้น หมายถึง ช่วงเวลาตั้งแต่ได้มีการส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ขนส่งหรือผู้รับจัดการขนส่ง เพื่อทำการขนส่งจนกระทั่งถึงเวลาที่ผู้ขนส่งได้ส่งมอบสินค้าดังกล่าวให้แก่ผู้ทรงบิลออฟเลตติงซึ่งเรียกให้ส่งมอบสินค้าและเวนคืนบิลออฟเลตติง ดังนั้นที่กล่าวสินค้าอยู่ในระหว่างกระบวนการขนส่งจึงไม่หมายความว่าสินค้าจะต้องอยู่ในทะเลเสมอไป สินค้าอาจอยู่บนบกก็ได้เช่น กรณีที่ยังไม่ได้มีการบรรทุกลงเรือแต่ก็จับไว้ในคลังสินค้าของผู้ขนส่ง เป็นต้น

ค. ผู้โอนบิลออฟเลตติงต้องมีกรรมสิทธิ์ในสินค้า

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นของบทนี้ว่า บิลออฟเลตติงเป็นตราสารกึ่งเปลี่ยนแปลงมือได้ ทั้งนี้เพราะผู้รับโอนบิลออฟเลตติงจะได้รับโอนสิทธิตามบิลออฟเลตติงไปเพียงเท่าที่ผู้โอนมีอยู่ แม้ว่าผู้รับโอนบิลออฟเลตติงจะกระทำการโดยสุจริตและมีค่าตอบแทน ยกเว้นเฉพาะบางกรณีที่มีบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษให้ผู้รับโอนมีสิทธิดีกว่าผู้โอน และโดยที่บิลออฟเลตติงเป็นสัญญาลักษณะแทนสินค้าอันเป็นผลให้การโอนบิลออฟเลตติงมีผลเสมือนเป็นการโอนสินค้า ดังนั้นการโอนบิลออฟเลตติงที่จะให้มีผลเป็นการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้า ผู้โอนจะต้องมีกรรมสิทธิ์ในสินค้านั้นโดยสมบูรณ์ก่อน

ข้อเท็จจริงว่า บุคคลใดเป็นผู้ครอบครองบิลออฟเลตติงหรือเป็นผู้ส่งของให้แก่ผู้ขนส่งและรับบิลออฟเลตติงจากผู้ขนส่งไม่เป็นหลักฐานว่าบุคคลนั้นมีกรรมสิทธิ์ในสินค้าโดยสมบูรณ์ จะต้องปรากฏด้วยว่าบุคคลนั้นเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์ในสินค้าหรือมีอำนาจที่จะโอนบิลออฟเลตติงต่อไปได้ ทั้งนี้เพราะการโอนบิลออฟเลตติงต้องกระทำโดยผู้มีสิทธิจัดการจำหน่ายบิลออฟเลตติงนั้น มิเช่นนั้นแล้วผู้รับโอนบิลออฟเลตติงจะได้รับโอนสิทธิในสินค้าไม่มากไปกว่าสิทธิที่ผู้โอนมีอยู่ แม้ผู้รับโอนจะกระทำการโดยสุจริต

และเสียค่าตอบแทนก็ตาม*

ในกรณีที่บุคคลใดยึดถือบิลออฟเลตติงไว้โดยไม่ชอบก่อนที่ตนจะมีสิทธิยึดถือ เช่น ผู้ซื้อที่ยึดถือบิลออฟเลตติงไว้โดยไม่รับรองหรือชำระเงินตามตั๋วแลกเงินที่ส่งมา

* ในคดี GURNEY V. BEHREND (1854) 23 L.J.Q.B 265, 271 ผู้พิพากษา LORD CAMPBELL ได้กล่าวถึงหลักเกี่ยวกับสิทธิของผู้รับโอนบิลออฟเลตติงโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทนไว้ว่า "บิลออฟเลตติงไม่มีความเปลี่ยนแปลงได้ เช่น ตั๋วแลกเงินหรือ ตั๋วสัญญาใช้เงิน ซึ่งสิทธิตามตราสารจะผ่านไปยังผู้รับโอนโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทนโดยการส่งมอบโดยไม่คำนึงถึงสิทธิของผู้โอน ถึงแม้ว่าผู้ส่งของจะได้สลักหลังลอยบิลออฟเลตติงไว้ สิทธิของผู้ส่งก็จะไม่ถูกกระทบกระเทือนหากมีการใช้บิลออฟเลตติงโดยไม่ได้รับมอบอำนาจจากผู้ส่ง หากมีการชโยมบิลออฟเลตติงหรือโอนไปโดยปราศจากอำนาจ ผู้รับโอนโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน จะไม่สามารถอ้างสิทธิเหนือสินค้านั้นยื่นต่อผู้ส่งของ บิลออฟเลตติงเป็นเพียงสัญลักษณ์แทนสินค้า การโอนสัญลักษณ์จะไม่มีผลมากไปกว่าการโอนสิ่งที่สัญลักษณ์นั้นเป็นเครื่องหมายแทน"

ในทำนองเดียวกันถ้าผู้โอนบิลออฟเลตติงไม่มีสิทธิหรือกรรมสิทธิ์ในสินค้าผู้รับโอนก็ไม่ได้รับสิทธิใดในสินค้าหรือการครอบครองสินค้า ดังในคดี OGLE V. ATKINSON (1814) 5 TAUN 759 ; 1 MARSH. 323. ซึ่งบริษัท ก เป็นหนี้โจทก์และยอมรับที่จะซื้อสินค้าและส่งไปให้โจทก์ โดยบอกกับนายเรือว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าสำหรับโจทก์ ต่อมาบริษัท ก แจ้งให้นายเรือออกบิลออฟเลตติงแบบไม่ระบุชื่อผู้รับตราส่ง และโอนบิลออฟเลตติงให้บุคคลอื่น ศาลตัดสินว่ากรรมสิทธิ์ในสินค้าตกเป็นของโจทก์แล้ว การโอนบิลออฟเลตติงไม่ทำให้โจทก์ขาดกรรมสิทธิ์นั้น

คน ซึ่งทำให้กรรมสิทธิ์ในสินค้าไม่ผ่านไปยังผู้ซื้อนั้น หากบุคคลดังกล่าวโอนบิลออฟเลตติ้งไป ผู้รับโอนจะไม่มีสิทธิใด ๆ

ง. จะต้องมีเจตนาที่จะโอนกรรมสิทธิ์ เพียงการสลักหลังและส่งมอบบิลออฟเลตติ้งยังไม่เป็นการเพียงพอที่จะทำให้กรรมสิทธิ์ในสินค้าผ่านไปยังผู้รับโอน แต่จะต้องประกอบด้วยเจตนาของคู่สัญญาที่จะให้กรรมสิทธิ์ในสินค้านั้น ๆ ผ่านไปยังผู้รับโอนด้วย เกี่ยวกับเจตนาของคู่สัญญาในการโอนบิลออฟเลตติ้งนี้ก่อให้เกิดผลเกี่ยวกับสิทธิในสินค้าหลายประการ เช่น มีผลเป็นการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าโดยสมบูรณ์หรือไม่ มีผลเป็นการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าหรือเป็นการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าโดยมีเงื่อนไขหรือเป็นการโอนที่เป็นเพียงการจำนำหรือจำนองสินค้าเป็นหลักประกันเงินที่กู้ยืม เป็นต้น รายละเอียดเกี่ยวกับผลของการโอนจะอธิบายโดยละเอียดในบทต่อไป

3.4 ประเภทของวิธีการโอนบิลออฟเลตติ้ง

การโอนบิลออฟเลตติ้ง คล้ายกับการโอนตราสารที่เปลี่ยนมือได้อื่น ๆ ซึ่งอาจจะกระทำได้ 2 วิธีคือ

ก) การโอนโดยการสลักหลังลอย (INDORSEMENT IN BLANK) คือ การโอนบิลออฟเลตติ้งโดยไม่ระบุชื่อผู้รับโอน การสลักหลังลอยกระทำโดยผู้ทรงสลักหลังบิลออฟเลตติ้งและส่งมอบแก่ผู้รับโอนโดยไม่ระบุชื่อผู้รับโอนลงในบิลออฟเลตติ้ง การสลักหลังลอยเช่นนี้มีผลทำให้ผู้รับโอนสามารถโอนบิลออฟเลตติ้งต่อไปโดยเพียงแต่ส่งมอบ ผู้ทรงอาจให้บิลออฟเลตติ้งคงสภาพการสลักหลังลอยต่อไปหรือจะเปลี่ยนสภาพเป็นการสลักหลังเฉพาะเจาะจงก็ได้ด้วยการระบุนามผู้รับโอนลงในบิลออฟเลตติ้ง

บิลออฟเลตติ้งที่ออกให้แก่ผู้ถือ (BEARER) โดยมีได้ระบุนามผู้รับตราส่ง

ไว้โดยเฉพาะ ก็มีสถานะเช่นเดียวกับบิลออฟเลตติ้งที่มีการสลักหลังลอยกล่าวคือ ผู้ทรงสามารถโอนบิลออฟเลตติ้งต่อไปโดยการส่งมอบ

ข. การโอนบิลออฟเลตติ้งโดยการสลักหลังเฉพาะ (SPECIAL INDORSEMENT) คือการโอนบิลออฟเลตติ้งให้แก่บุคคลใดโดยเฉพาะเจาะจงโดยผู้โอนจะระบุชื่อผู้รับโอนในการสลักหลัง ถ้าผู้โอนระบุชื่อผู้รับโอนแต่เพียงอย่างเดียว ผู้รับโอนจะไม่สามารถโอนบิลออฟเลตติ้งต่อไปได้อีก แต่ถ้าผู้โอนระบุชื่อผู้รับโอนและตามด้วยข้อความว่า "หรือตามคำสั่งหรือแก่ผู้รับโอน" กรณีนี้ผู้รับโอนสามารถโอนบิลออฟเลตติ้งต่อไปได้โดยการสลักหลังและส่งมอบ การสลักหลังโอนนี้อาจจะกระทำโดยการสลักหลังลอยหรือสลักหลังเฉพาะก็ได้ ซึ่งจะมีผลตามที่ได้อธิบายมาแล้ว

การโอนบิลออฟเลตติ้งโดยการสลักหลังเฉพาะนี้อาจมีได้ในกรณีที่ผู้รับสลักหลังลอยที่ต้องการเปลี่ยนสภาพเป็นการสลักหลังเฉพาะด้วยการระบุชื่อผู้รับโอนลงในบิลออฟเลตติ้ง โดยจะมีข้อความ "หรือตามคำสั่งหรือแก่ผู้รับโอน" หรือไม่ก็ได้

สำหรับบิลออฟเลตติ้งที่ออกให้แก่ผู้รับตราส่ง โดยมีหรือไม่มีข้อความว่า "ตามคำสั่งหรือแก่ผู้รับโอน" ก็จะมีสภาพเช่นเดียวกับบิลออฟเลตติ้งที่มีการสลักหลังเฉพาะดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

3.5 อนุสัญญาระหว่างประเทศ

ความเปลี่ยนแปลงได้ของบิลออฟเลตติ้ง ตาม HAMBURG RULES

ตามที่กล่าวมาแล้วว่าบทบัญญัติใน HAMBURG RULES เป็นการบัญญัติโดยมุ่งที่จะกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับหน้าที่ความรับผิดชอบของคู่สัญญาในการรับขนของทางทะเล ดังนั้นจึงไม่มีบทบัญญัติในอนุสัญญาดังกล่าวที่บัญญัติกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงได้ของบิลออฟเลตติ้งไว้โดยตรง อย่างไรก็ตามมีบทบัญญัติใน HAMBURG RULES หลายข้อที่บัญญัติสนับสนุนหลักตามมาตรา 1 ของ THE BILLS OF

LADING ACT, 1855 ที่บัญญัติให้สิทธิและหน้าที่ตามสัญญารับขนของทางทะเล โอนไปยังผู้รับตราส่งหรือผู้รับสลักหลัง โอนบิลออฟเลดิง เสมือนหนึ่งว่าสัญญาการรับขนของทางทะเลได้ทำกับบุคคลดังกล่าวมาตั้งแต่แรกตั้งนี้

ก) ข้อ 1 วรรค 7 บัญญัติรับรองฐานะของบิลออฟเลดิงว่าเป็นหลักฐานแห่งสัญญารับขนของทางทะเล* และผู้ขนส่งมีหน้าที่ต้องส่งมอบของที่ขนส่งให้แก่บุคคลที่มีชื่ออยู่ในบิลออฟเลดิง หรือแก่บุคคลที่เขาสั่งหรือแก่ผู้ถือ บทบัญญัตินี้แสดงให้เห็นว่าผู้ขนส่งมีหน้าที่บางประการตามสัญญารับขนของทางทะเลที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้ที่มีได้เป็นคู่สัญญา คือ มีหน้าที่ต้องส่งมอบของที่ขนส่งให้แก่ผู้รับตราส่งหรือแก่บุคคลที่เขาสั่งหรือแก่ผู้ทรงบิลออฟเลดิงที่นำบิลออฟเลดิงมาเวนคืน

ข) นอกจากนี้บทบัญญัติของอนุสัญญายังกำหนดความรับผิดชอบตามสัญญารับขนของทางทะเลที่ผู้ขนส่งมีต่อผู้รับตราส่งหรือผู้รับสลักหลังมากขึ้นกว่าที่มีต่อผู้ส่งของซึ่งเป็นคู่สัญญาเดิม โดยบัญญัติห้ามผู้ขนส่งพิสูจน์เป็นอย่างอื่นในกรณีต่อไปนี้

ข.1) ข้อ 16 วรรค 3 ซึ่งกำหนดว่าบิลออฟเลดิงเป็นหลักฐานเบื้องต้นของการรับของตามรายละเอียดที่ระบุไว้ในบิลออฟเลดิง หากบิลออฟเลดิงนั้น โอนไปยังบุคคลที่สามารถรวมทั้งผู้รับตราส่งซึ่งได้กระทำไปโดยสุจริตโดยเชื่อตามรายละเอียดของสินค้าที่ระบุในบิลออฟเลดิงนั้นแล้ว ผู้ขนส่งจะพิสูจน์เป็นอย่างอื่นไม่ได้ เว้นแต่ผู้ขนส่งได้บันทึกข้อสงวนตามที่อนุสัญญานี้ยอมให้ทำได้เกี่ยวกับรายการต่าง ๆ นั้น

* ในกรณีที่ผู้ขนส่งได้ออกเอกสารอื่นนอกจากบิลออฟเลดิงเพื่อเป็นหลักฐานแห่งการรับของไว้เพื่อทำการขนส่ง เอกสารนั้น าก็มีฐานะเช่นเดียวกับบิลออฟเลดิง คือเป็นหลักฐานเบื้องต้นแห่งสัญญารับขนของทางทะเล เช่นกันตาม HAMBURG RULES.
ข้อ 18

ข.2) ข้อ 16 วรรค 4 ในกรณีทีบิลออฟเลตดิ้งมิได้มีข้อความว่าผู้รับตราส่งจะต้องชำระค่าระวางหรือค่าเรือเสียเวลา ถือเป็นหลักฐานเบื้องต้นว่าผู้รับตราส่งไม่ต้องชำระค่าระวางหรือค่าเรือเสียเวลา และในกรณีที่มีการโอนบิลออฟเลตดิ้งไปยังบุคคลที่สามซึ่งกระทำไปโดยสุจริตโดยเชื่อถึงการที่ไม่ปรากฏข้อความดังกล่าวในบิลออฟเลตดิ้งแล้ว ห้ามผู้ขนส่งพิสูจน์เป็นอย่างอื่น

ค) หน้าทีบางประการที่ผู้ส่งของมีต่อผู้ขนส่งนั้น แม้จะมีการโอนบิลออฟเลตดิ้งซึ่งมีผลเป็นการโอนสัญญารับขนของทางทะเลไปยังผู้รับสัทธิหลังหรือผู้รับตราส่งแล้ว ผู้รับโอนก็ไม่มีหน้าทีดังกล่าว ซึ่งได้แก่กรณี

ค.1) ตามข้อ 17 วรรค 1 ความรับผิดชอบของผู้ส่งของสำหรับการที่รายการของของผู้ส่งของจัดให้ผู้ขนส่งผิดพลาดจะไม่โอนไปยังผู้รับโอนบิลออฟเลตดิ้งและผู้ขนส่งจะยกขึ้นเป็นข้อจำกัดความรับผิดชอบตามสัญญารับขนของทางทะเลต่อผู้รับโอนไม่ได้ แต่ผู้ส่งของยังคงต้องมีความรับผิดชอบอยู่

ค.2) ตามข้อ 17 วรรค 2 หนังสือรับรองหรือข้อตกลงใด ๆ ที่ผู้ส่งของยอมชดใช้ความเสียหายที่อาจมีขึ้นให้แก่ผู้ขนส่งอันเนื่องมาจากการที่ผู้ขนส่งออกบิลออฟเลตดิ้งโดยไม่มีข้อสงวนเกี่ยวกับรายการต่าง ๆ ที่ผู้ส่งของจัดให้เพื่อบันทึกลงในบิลออฟเลตดิ้ง ไม่ผูกพันผู้รับโอนหรือผู้รับตราส่งแต่ผูกพันผู้ส่งของ

ค.3) ตามข้อ 22 วรรค 2 กรณีบิลออฟเลตดิ้งที่ออกตามสัญญาชาร์เตอร์เรือแต่ไม่มีข้อความระบุถึงข้อสัญญาที่ให้หน้าข้อพิพาทอันเกิดจากสัญญาเสนอให้อนุญาตตุลาการวินิจฉัยมีผลบังคับต่อผู้ทรงบิลออฟเลตดิ้งด้วย ผู้ขนส่งจะอ้างข้อตกลงนั้นยันต่อผู้ทรงบิลออฟเลตดิ้งโดยสุจริตไม่ได้

ง) การกระทำระหว่างผู้ส่งของและผู้ขนส่งที่เป็นการฉ้อฉลผู้รับโอน ย่อมไม่ผูกพันผู้รับโอน คือ

ข้อ 17 การที่ผู้ส่งของและผู้ขนส่งได้ทำข้อตกลงใด ๆ หรือหนังสือรับรอง

ที่ผู้ส่งของจะชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้ขนส่ง เพื่อให้ผู้ขนส่งออกบิลออฟเลตติงโดยไม่มีข้อสงวนเกี่ยวกับรายการแห่งของที่ส่งเพื่อจัดบุคคลที่สามารถรวมทั้งผู้รับตราส่งซึ่งกระทำการใด ๆ ลงไปโดยเชื่อตามรายการต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในบิลออฟเลตติงหนึ่งหรือรับรองหรือข้อตกลงดังกล่าวไม่ผูกพันผู้รับโอน และหากผู้รับโอนได้รับความเสียหายเนื่องจากเชื่อตามรายการต่าง ๆ ในบิลออฟเลตติงแล้ว ผู้ขนส่งต้องชดใช้ค่าเสียหายโดยไม่ได้รับประโยชน์จากข้อจำกัดความรับผิดตามอนุสัญญานี้เลย

เป็นที่สังเกตว่าหลักเกณฑ์ของอนุสัญญาดังกล่าวข้างต้นนี้มีผลใช้แก่บิลออฟเลตติงทุกฉบับที่อยู่ภายใต้บังคับของอนุสัญญานี้ ทั้งนี้เพราะบทบัญญัติในข้อ 23 วรรค 1 กำหนดว่า ข้อกำหนดในสัญญารับขนของทางทะเลในบิลออฟเลตติงหรือเอกสารอื่นใดซึ่งเป็นหลักฐานแห่งสัญญารับขนไม่มีผลบังคับและเป็นโมฆะเท่าที่ข้อกำหนดนั้นผิดไปจากบทบัญญัติแห่งอนุสัญญานี้ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยทางอ้อม

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าอนุสัญญานี้ได้กำหนดหลักเกณฑ์บางประการที่มีผลเป็นการสนับสนุนหลักเกี่ยวกับการโอนไปซึ่งสิทธิและหน้าที่ตามสัญญารับขนของทางทะเลไปยังผู้รับตราส่งหรือผู้รับสลักหลัง ในการโอนเปลี่ยนมือบิลออฟเลตติงเช่นกัน

บทบัญญัติใน HAMBURG RULES ขยายความคุ้มครองผู้รับโอนบิลออฟเลตติงและผู้รับตราส่งมากกว่าบทบัญญัติใน HAGUE VISBY RULES ซึ่งมีเพียงบทบัญญัติในข้อ 3 วรรค 4 ซึ่งกำหนดเกี่ยวกับการที่บิลออฟเลตติงเป็นหลักฐานเบื้องต้นของการที่ผู้ขนส่งรับของตามรายละเอียดที่ระบุไว้ในบิลออฟเลตติง และเมื่อโอนบิลออฟเลตติงไปยังบุคคลที่สามซึ่งทำการโดยสุจริตแล้วผู้ขนส่งจะพิสูจน์เป็นอย่างอื่นไม่ได้ นอกจากนี้ HAMBURG RULES ยังได้ขยายขอบเขตการใช้บังคับของอนุสัญญาให้ครอบคลุมถึงการรับขนของทางทะเลที่ไม่มีการออกบิลออฟเลตติงหรือเอกสารสิทธิห่านองเดียวกันด้วย* ส่วน HAGUE VISBY RULES กำหนดขอบเขตการใช้บังคับ

* ดู HAMBURG RULES ข้อ 1 วรรค 6, ข้อ 2 วรรค 3 และ ข้อ 18

ของอนุสัญญากับการรับขนของทางทะเลที่มีการออกบิลออฟเลตติงหรือเอกสารสิทธิอื่น
 หนานองเดียวกันเท่าที่เอกสารนั้นเกี่ยวข้องกับกับการรับขนของทางทะเล รวมทั้งบิล
 ออฟเลตติงหรือเอกสารสิทธิอื่นหนานองเดียวกันที่ออกภายใต้หรือตามสัญญาชาร์เตอร์เรือ
 นับตั้งแต่บิลออฟเลตติงหรือเอกสารสิทธิที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ขนส่งและผู้ถือ
 ในหนานองเดียวกัน* (ASTLE 1981 : 88) และบทบัญญัติของ HAGUE VISBY
 RULES ในข้อ 6 ได้ให้เสรีภาพแก่ผู้ขนส่งและผู้ส่งของที่จะทำความตกลงพิเศษ สำหรับการ
 การขนส่งของบางชนิด (PARTICULAR GOODS) เกี่ยวกับหน้าที่ ความรับผิดชอบ และข้อ
 จำกัดความรับผิดชอบของผู้ขนส่งเพียงเท่าที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี
 ของประชาชน แต่ต้องเป็นกรณีที่ไม่มีการออกบิลออฟเลตติงให้แก่กันและข้อตกลงนี้จะต้อง
 จดลงไว้ในใบรับซึ่งเปลี่ยนมือไม่ได้ (NON-NEGOTIABLE RECEIPTS) และต้องมีการ
 ทำเครื่องหมายว่าเปลี่ยนมือไม่ได้ไว้ด้วย ซึ่งเป็นการจำกัดไม่ให้เอกสารอื่นที่ไม่ใช่
 บิลออฟเลตติงโอนกันต่อไปได้ เพราะอนุสัญญาสามารถทำข้อตกลงแตกต่างไปจากที่ HAGUE
 VISBY RULES กำหนดไว้ (ASTLE 1980 : 228-233)

3.6 กฎหมายไทย

กฎหมายไทยไม่มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงตราสารที่เปลี่ยนมือได้คงมีแต่บทบัญญัติใน
 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 2 ลักษณะ 1 หมวด 4 ที่บัญญัติถึงเรื่องการโอน
 สิทธิเรียกร้อง และบทบัญญัติในส่วนอื่น ๆ ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่เป็นบท
 บัญญัติที่วางหลักไว้เป็นพิเศษเฉพาะเรื่องนั้น เช่น ในบรรพ 3 ลักษณะ 14 เก็บของใน
 คลังสินค้า บรรพ 3 ลักษณะ 21 เรื่องตั๋วเงิน เป็นต้น บทบัญญัติในเรื่องการโอนสิทธิ
 เรียกร้องนี้เป็นบทบัญญัติที่วางหลักทั่วไป ซึ่งจะใช้บังคับเมื่อไม่มีบทบัญญัติอื่นว่าไว้เป็นพิเศษ

* ดู HAGUE VISBY RULES ข้อ 1(2)

ดังนั้นในกรณีของตัวเงินซึ่งมีบัญชีไว้เป็นพิเศษในบรรพ 3 ลักษณะ 21 แล้วจึงไม่นำบทบัญญัติในเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องไปใช้บังคับอีก (เสนีย์ ปราโมช 2505:1244-1245)

อย่างไรก็ตามดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่ากฎหมายไทยยังไม่มีบทบัญญัติในเรื่องการรับขนของทางทะเลไว้โดยเฉพาะ จึงต้องพิจารณาเทียบเคียงกับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 3 ลักษณะ 8 เรื่องรับขน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการรับขนของทางทะเล บทบัญญัติในเรื่องรับขนที่กล่าวถึงการเปลี่ยนมือได้ของใบตราส่งมีอยู่มาตราเดียวคือ มาตรา 614 ซึ่งบัญญัติว่า "แม้ว่าใบตราส่งจะได้ออกให้แก่บุคคลใดโดยนามก็ตาม ท่านว่าย่อมสลักหลังโอนให้กันได้ เว้นแต่จะมีข้อห้ามการสลักหลังไว้" บทบัญญัตินี้เพียงวางหลักกว้าง ๆ ว่าอาจโอนใบตราส่งได้โดยการสลักหลัง แต่ไม่ได้กล่าวถึงรายละเอียดเรื่องแบบ เงื่อนไขการโอน และผลของการโอน ดังนั้นเมื่อไม่มีบทบัญญัติไว้เป็นพิเศษแล้วจึงต้องพิจารณาเรื่องเหล่านี้ตามบทบัญญัติทั่วไปในเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องดังนี้

การโอนสิทธิเรียกร้องตามบรรพ 2 ลักษณะ 1 หมวด 4 แบ่งการโอนสิทธิเรียกร้องเป็น 2 ชนิด คือ การโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงซึ่งหมายถึงหนี้ที่ลูกหนี้รู้แน่นอนว่าจะต้องชำระให้แก่ใครกับการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันพึงต้องชำระตามคำสั่งซึ่งหมายถึงหนี้ที่ลูกหนี้ยังไม่รู้เป็นแน่นอนว่าต้องชำระหนี้ให้แก่ใคร จนกว่าเจ้าหนี้เขาจะสั่งให้ใช้ให้แก่ใคร และหมายรวมถึงกรณีที่มีการระบุตัวเจ้าหนี้ไว้ในตราสาร และมีข้อความจดไว้ด้วยว่าให้ชำระแก่ผู้ทรงตราสาร (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 311) และรวมถึงกรณีนี้อันพึงต้องชำระแก่ผู้ถือด้วย (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 313)

การโอนใบตราส่งนั้น ถือว่าเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันพึงต้อง

ชำระตามเขาสั่ง เช่นเกี่ยวกับการโอนใบรับของคลังสินค้า ประหวนสินค้าและ ตัวเงิน ซึ่งหมายรวมทั้งตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน และเช็ค (จิตติ ดิงศักดิ์ 2503 : 146; เสนีย์ ปราโมช 2505 : 1278) เพียงแต่ว่าตัวเงินมีบทบัญญัติพิเศษแยกไว้แล้วจึงไม่นำบทบัญญัติทั่วไปในเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องไปใช้

การโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ยังต้องชำระตามเขาสั่ง มีลักษณะดังนี้

ก. การโอนสิทธิเรียกร้องที่ให้มีผลใช้บังคับได้ระหว่างผู้โอนและผู้รับโอน ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ต้องทำตามแบบหรือทำเป็นหนังสือ ดังนี้เพียงแต่ผู้โอนและผู้รับโอนแสดงเจตนาตกลงให้มีการโอนสิทธิเรียกร้องก็เป็นการเพียงพอแล้ว

ข. การโอนสิทธิเรียกร้องจะใช้ยื่นต่อลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้เมื่อสลักหลังการโอนไว้ในตราสาร และส่งมอบตราสารให้แก่ผู้รับโอน (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 309) แต่ไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังลูกหนี้ หรือได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากลูกหนี้

ค. ผู้รับโอนโดยสุจริตไม่ว่าจะรับโอนมาโดยมีค่าตอบแทนหรือไม่ก็ตาม ย่อมได้รับความคุ้มครอง โดยลูกหนี้จะยกข้อต่อสู้ซึ่งมีต่อเจ้าหนี้เดิมขึ้นต่อสู้กับผู้รับโอนไม่ได้ เว้นแต่ข้อต่อสู้ที่ปรากฏในตัวตราสารนั้นเองหรือที่มีขึ้นเป็นธรรมดาสืบจากลักษณะแห่งตราสารนั้น หรือกล่าวโดยสรุปก็คือ การโอนนี้ทำให้ผู้รับโอนมีสิทธิดีกว่าผู้โอน (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 312)

การโอนใบตราส่งเมื่อพิจารณาเทียบเคียงกับการโอนใบรับของคลังสินค้า ประหวนสินค้า และตัวเงินซึ่งมีบทบัญญัติเป็นพิเศษเฉพาะเรื่อง มีปัญหาที่ควรวินิจฉัย ดังนี้

1. ใบตราส่งจะออกให้แก่ผู้ถือได้หรือไม่

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในเรื่องการรับขนแล้วเห็นว่าน่าจะออกใบตราส่งให้แก่ผู้ถือไม่ได้ ทั้งนี้เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 612(3)

และ 613(1) ซึ่งกำหนดรายการที่ต้องแสดงไว้ในใบกำกับของและใบตราส่งตามลำดับบัญชีที่ว่า จะต้องมียายการแสดง "ชื่อ หรือยี่ห้อ และสำนักของผู้รับตราส่ง" ไว้ด้วยในเอกสารดังกล่าว นอกจากนี้มาตรา 622 ยังได้บัญญัติในเรื่องหน้าที่ของผู้ขนส่งว่าของถึงเมื่อใด ผู้ขนส่งต้องบอกกล่าวแก่ผู้รับตราส่ง เป็นการบ่งชี้โดยปริยายว่าชื่อของผู้รับตราส่งเป็นสิ่งสำคัญ อย่างไรก็ตามในเรื่องนี้ยังเป็นปัญหาเพราะกฎหมายมิได้บัญญัติไว้โดยชัดเจน เช่นในกรณีของใบรับของคลังสินค้า หรือประหวอนสินค้า ซึ่งมีมาตรา 779 บัญญัติไว้ชัดเจนว่า ห้ามออกหรือสลักหลังให้แก่ผู้ถือ (BEARER) และมาตรา 778(1) ก็บัญญัติกำหนดถึงรายการที่ต้องแสดงไว้ในใบรับของคลังสินค้าและประหวอนสินค้าว่า จะต้องมียายการแสดง "ชื่อ หรือยี่ห้อ และสำนักของผู้ฝาก" ซึ่งเมื่อเทียบเคียงกันแล้วอาจมีข้อโต้แย้งว่าใบตราส่งอาจออกให้แก่ผู้ถือได้ เพราะหากกฎหมายจะห้ามออกให้แก่ผู้ถือแล้วกฎหมายก็คงจะบัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง เช่นเดียวกับใบรับของคลังสินค้าและประหวอนสินค้า

สำหรับตัวแลกเงินนั้นมีบทกฎหมายกำหนดไว้โดยชัดแจ้งว่าสามารถออกให้แก่ผู้ถือได้ ทั้งนี้จากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 909 (6) ซึ่งกำหนดถึงรายการที่แสดงในตัวแลกเงินว่าต้องแสดงรายการ "ชื่อ หรือยี่ห้อผู้รับเงิน หรือคำจดแจ้งว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ" และ มาตรา 918 ซึ่งบัญญัติว่า "ตัวแลกเงินอันสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือนั้น ท่านว่ายอมโอนไปเพียงด้วยส่งมอบให้กัน" และเช่นเดียวกันในกรณีของเช็คซึ่งสามารถออกให้แก่ผู้ถือได้ตามบทบัญญัติในมาตรา 988(4) ส่วนตัวสัญญาใช้เงินนั้นออกให้แก่ผู้ถือไม่ได้ (เสนีย์ ปราโมช 2524 : 154, จิตติ ดิงศภัทย์ 2524 : 119-120, ชัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง 2524 : 221-222) ทั้งนี้เพราะบทบัญญัติในมาตรา 983 (5) กำหนดรายการที่ต้องแสดงในตัวสัญญาใช้เงินว่าต้องแสดงรายการ "ชื่อ หรือยี่ห้อของผู้รับเงิน" บทกฎหมายในเรื่องตัวเงินนี้สนับสนุนความเห็นที่ว่าใบตราส่งออกให้แก่ผู้ถือไม่ได้ เพราะเป็นกรณีคล้ายกับตัวสัญญาใช้เงินซึ่งไม่ได้ระบุนำห้ามไว้โดยตรงว่าออกให้แก่ผู้ถือไม่ได้ แต่ถือกันว่าตัวสัญญาใช้เงินออกให้

แก่ผู้ถือไม่ได้ และกรณีของตัวแลกเงินและเช็คซึ่งออกให้ผู้ถือได้ ก็มีการระบอบอนุญาตไว้ชัดเจน อย่างไรก็ตามในเรื่องนี้ยังเป็นปัญหาเพราะอาจโต้แย้งได้ว่าการที่ตัวสัญญาใช้เงินออกให้แก่ผู้ถือไม่ได้ เพราะตัวสัญญาใช้เงิน อยู่ในลักษณะเดียวกับตัวแลกเงิน และเช็คซึ่งเมื่อกฎหมายไม่ระบอบไว้ เช่นเดียวกัน จึงต้องตีความว่าออกให้แก่ผู้ถือไม่ได้ ประกอบกับเหตุผลในทางเศรษฐกิจที่ว่าถ้ายอมให้ออกตัวสัญญาใช้เงินแก่ผู้ถือก็เท่ากับยอมให้เอกชนออกธนบัตรได้

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในแง่เหตุผลและแนวทางปฏิบัติในทางการค้าแล้ว ใบตราส่งน่าจะออกให้แก่ผู้ถือไม่ได้ เพราะ

ประการแรก วัตถุประสงค์ในการที่ใบตราส่งสามารถสลักหลังโอนให้แก่กันได้ก็เพื่อให้พ่อค้าสามารถโอนขายสินค้าที่อยู่ในระหว่างการขนส่งได้โดยไม่ต้องทำการส่งมอบสินค้ากันจริง ๆ ทั้งนี้เพราะการขนส่งทางทะเลต้องใช้เวลาอัน การที่พ่อค้าสามารถขายสินค้าในระหว่างการขนส่งได้ย่อมทำให้เกิดความคล่องตัวในทางการค้า ซึ่งวัตถุประสงค์นี้ใกล้เคียงกับวัตถุประสงค์ของการที่ใบรับของคลังสินค้าหรือใบประทวนสินค้าสามารถสลักหลังโอนให้แก่กันได้ แต่กรณีแตกต่างจากตัวแลกเงินและเช็คที่มีวัตถุประสงค์ให้สามารถเปลี่ยนมือได้อย่างกว้างขวางในวงการธุรกิจแทนเงินตรา กฎหมายจึงมีบัญญัติคุ้มครองบุคคลภายนอกผู้รับโอนโดยสุจริตไว้เป็นพิเศษ และเพื่อให้เกิดความคล่องตัวยิ่งขึ้น กฎหมายจึงบัญญัติให้ตัวแลกเงินและเช็คสามารถออกให้แก่ผู้ถือได้

ประการที่สอง หากใบตราส่งสามารถออกให้แก่ผู้ถือได้แล้วอาจก่อให้เกิดความยุ่งยาก คือ โดยปกติในทางการค้าระหว่างประเทศ ใบตราส่งจะออกเป็นชุดประกอบด้วยใบตราส่งสามฉบับสำหรับการขนส่งสินค้าครั้งหนึ่ง ๆ เมื่อมีการเวนคืนใบตราส่งฉบับหนึ่งและรับมอบสินค้าแล้ว ใบตราส่งฉบับอื่น ๆ เป็นอันสิ้นผล ซึ่งหากมีการโอนใบตราส่งไปยังบุคคลภายนอกแล้ว จะก่อให้เกิดปัญหาในการกำหนดว่าบุคคลใดเป็นผู้ทรงโดยชอบที่จะมีสิทธิเวนคืนใบตราส่งและรับมอบสินค้า นอกจากนี้ การที่ผู้ขนส่ง

มีหน้าที่ต้องบอกกล่าวไปยังผู้รับตราส่งเมื่อสินค้ามาถึงท่าปลายทาง หากใบตราส่งออกให้แก่ผู้ถือแล้ว ผู้ขนส่งไม่อาจทราบได้ว่าจะต้องบอกกล่าวไปยังบุคคลใด

2. การที่ใบตราส่งจะโอนได้จะต้องมีการระบุข้อความว่า "ตามคำสั่ง หรือ ผู้รับโอน" หรือไม่

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 614 ใบตราส่งที่ออกให้บุคคลใดโดยนามย่อหรือสลักหลังโอนให้กันได้ในวันแต่จะมีข้อห้ามการสลักหลังไว้ และไม่มีบทมาตราใดบังคับให้ต้องระบุข้อความว่า "ตามคำสั่ง หรือผู้รับโอน" ไว้ด้วย ดังนั้นข้อความดังกล่าวจึงไม่จำเป็นสำหรับการเปลี่ยนมือได้ของใบตราส่ง เช่นเดียวกับกรณีของใบรับของคลังสินค้าซึ่งอาจโอนกันได้แม้จะออกให้แก่บุคคลโดยนาม เพราะบทบัญญัติในมาตรา 776 และมาตรา 784 บัญญัติไว้อย่างกว้าง ๆ ว่า "อันใบรับของคลังสินค้านั้น ย่อมให้สิทธิแก่ผู้ฝากที่จะสลักหลังโอนกรรมสิทธิในสินค้าไปเป็นของผู้อื่นได้" และ "กรรมสิทธิในสินค้าที่เก็บรักษาไว้นั้น ท่านว่าอาจโอนได้แต่ด้วยสลักหลังใบรับของคลังสินค้านั้น" ตามลำดับ ในทำนองเดียวกันตัวเงินแม้จะออกให้แก่บุคคลโดยนามก็สามารถที่จะสลักหลังโอนให้กันได้ ตามมาตรา 917 ซึ่งบัญญัติว่า "อันตัวแลกเงินทุกฉบับถึงแม้ว่าจะมิใช่สั่งจ่ายให้แก่บุคคลเพื่อเขาสั่งก็ตามท่านว่าย่อมโอนให้กันได้ด้วยสลักหลังและส่งมอบ"

3. การสลักหลังโอนใบตราส่งจะกระทำโดยการสลักหลังลอยได้หรือไม่ การสลักหลังตราสารอาจทำได้ 2 วิธีคือ การสลักหลังเฉพาะซึ่งได้แก่การสลักหลังโอนให้บุคคลคนหนึ่งคนใดที่ระบุชื่อไว้ในตราสารนั้นและการสลักหลังลอยซึ่งได้แก่การสลักหลังโดยไม่ระบุชื่อผู้รับสลักหลัง

ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่าการสลักหลังโอนใบตราส่งจะกระทำโดยสลักหลังลอยได้หรือไม่ แต่เมื่อพิจารณาเทียบเคียงกับการที่ใบตราส่งจะออกให้แก่ผู้ถือไม่ได้ดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว ใบตราส่งก็น่าจะสลักหลังลอยให้กันได้

ทั้งนี้เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 612 และ 613 อนุมาตรา 3 ได้กำหนดไว้ชัดเจนว่า ใบตราส่งต้องมีรายการแสดง "ชื่อ หรือยี่ห้อและสำนักงานของผู้รับตราส่ง" และผู้ที่มีชื่อในใบตราส่งสามารถเวนคืนใบตราส่งเพื่อรับของได้ โดยเหตุนี้ เมื่อจะสลักหลังโอนใบตราส่งให้แก่บุคคลอื่น ก็ต้องสลักหลังชื่อหรือยี่ห้อของผู้รับโอนไว้โดยชัดแจ้ง การสลักหลังโอนให้แก่กันนี้กฎหมายมิได้บัญญัติแบบพิธีไว้แต่อย่างใด ฉะนั้นการสลักหลังจะกระทำอย่างไรก็ได้ แต่มีสาระสำคัญอยู่ว่าจะต้องปรากฏชื่อหรือยี่ห้อของผู้รับโอนอย่างชัดแจ้งก็เพียงพอตามความประสงค์ของ มาตรา 614 แล้ว โดยไม่ต้องระบุสำนักงานของผู้รับโอนก็ได้ (สุบิน พูลพัฒน์ 2516 : 271-272) ส่วนในกรณีของใบรับของคลังสินค้าหรือใบประหวอนสินค้านั้น มาตรา 779 บัญญัติไว้ชัดแจ้งว่า จะสลักหลังให้แก่ผู้ถือไม่ได้ ฉะนั้นการสลักหลังต้องระบุชื่อผู้รับโอนลงไว้ด้วย (จี๊ด เศรษฐบุตร 2492 : 152-154, สุบิน พูลพัฒน์ 2515 : 113-116) ดังนั้นจึงมีความเห็นว่าใบตราส่งจะสลักหลังลอยให้แก่กันไม่ได้ สำหรับการสลักหลังตัวเงินนั้นกฎหมายมิได้บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่าสามารถที่จะสลักหลังลอยให้แก่กันได้ ตามมาตรา 905 วรรค 1, 919, 920

4. ใบตราส่งที่มีข้อห้ามการสลักหลังไว้จะสามารถโอนกันต่อไปอย่าง การโอนสิทธิ เรียกร้องตามหลักทั่วไปในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306 ได้หรือไม่

กรณีนี้เห็นว่าน่าจะหาไม่ได้ เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 614 บัญญัติไว้ว่า "แม้ว่าใบตราส่งจะได้ออกให้แก่บุคคลผู้ใดโดยนามก็ตาม ท่านว่าย่อมสลักหลังโอนให้กันได้ เว้นแต่จะมีข้อห้ามการสลักหลังไว้" และบทบัญญัติในเรื่องการโอนสิทธิ เรียกร้องที่จะบัญญัติให้ทำได้ เช่นนี้ก็ไม่มีปรากฏ กรณีน่าจะถือว่าเป็นกรณีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 303 วรรค 2 ที่ถือว่า หากคู่กรณีได้แสดงเจตนากันไว้มิให้โอนสิทธิ เรียกร้องก็จะโอนกันไม่ได้ แต่การห้ามนี้ ถ้ามิได้ระบุไว้โดยชัดแจ้งแล้วจะยกขึ้นใช้ยื่นต่อบุคคลภายนอกผู้กระทำการ โดยสุจริต

ไม่รู้ถึงการเจตนาห้ามโอนไม่ได้ สำหรับในเรื่องใบรับของในคลังสินค้าที่มีการระบุห้ามโอนนั้นก็น่าจะโอนอย่างสิทธิเรียกร้องโดยทั่วไปไม่ได้ โดยเหตุผลเดียวกับเรื่องของใบตราส่ง สำหรับกรณีตัวเงินนั้นมีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 917 วรรค 2 บัญญัติไว้โดยเฉพาะว่าเมื่อผู้ส่งจ่ายเขียนลงในด้านหน้าแห่งตัวแลกเงินว่า "เปลี่ยนมือไม่ได้" ดังนี้ก็ดี หรือเขียนคำอื่นอันได้ความเป็นท่านเอง เช่นเดียวกันนั้นก็ถือว่าตัวเงินนั้นยอมจะโอนให้กันได้แต่โดยรูปการและด้วยผลอย่างการโอนสามัญ นั่นก็คือถ้าตัวเงินมีข้อห้ามการโอนแล้ว ก็ยังสามารถที่จะโอนกันได้แบบการโอนสิทธิเรียกร้องโดยทั่วไป ไม่ใช่ตามบทบัญญัติที่บัญญัติไว้เป็นพิเศษเกี่ยวกับเรื่องตัวเงินโดยเฉพาะ

กล่าวโดยสรุป แนวทางตามหลักกฎหมายไทยในเรื่องการเปลี่ยนมือได้ของใบตราส่งเมื่อพิจารณาเทียบเคียงจากบทบัญญัติในเรื่องรับขนและหลักทั่วไปในเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องแล้วยังไม่ให้ความชัดเจน ลักษณะการเปลี่ยนมือได้ของใบตราส่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับการโอนใบรับของคลังสินค้ามาก และมีลักษณะส่วนใหญ่ใกล้เคียงกับการโอนตัวเงิน ต่างกันในส่วนที่ว่า การโอนตัวแลกเงินและเช็คสะดวกและง่ายกว่า เช่น สามารถออกให้แก่ผู้ถือรวมทั้งการสลักหลังให้แก่ผู้ถือได้ และแม้จะมีข้อความห้ามการเปลี่ยนมือตัวเงินก็ยังสามารถที่โอนกันอย่างสิทธิเรียกร้องทั่วไป เมื่อพิจารณาแนวทางการโอนใบตราส่งตามกฎหมายไทยกับตราสารที่เปลี่ยนมือได้ (NEGOTIABLE INSTRUMENT) ตามกฎหมายต่างประเทศแล้ว จะเห็นได้ว่าการโอนใบตราส่งตามกฎหมายไทยมีคุณสมบัติของการเป็นตราสารที่เปลี่ยนมือได้ครบถ้วนทั้ง 3 ประการดังได้กล่าวมาแล้วตอนต้นของการเป็นตราสารที่เปลี่ยนมือได้ กล่าวคือ สามารถโอนได้โดยการสลักหลังและส่งมอบ ผู้รับโอนสามารถใช้สิทธิที่ได้รับโอนนั้นในนามของตนเองได้โดยไม่ต้องมีการบอกกล่าวการโอนไปยังคู่สัญญาฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ และผู้รับโอนโดยสุจริตอาจมีสิทธิดีกว่า

ผู้โอน*

การโอนใบตราส่งตามกฎหมายไทยกับการโอนบิลออฟเลตติ้งตามกฎหมาย
อังกฤษแตกต่างกันดังนี้

1. ตามกฎหมายอังกฤษบิลออฟเลตติ้งไม่มีความเปลี่ยนแปลงได้อย่างแท้จริง แต่มีคุณสมบัติบางประการของตราสารที่เปลี่ยนแปลงได้เท่านั้น คุณสมบัติที่ขาดไปคือการโอนบิลออฟเลตติ้งไม่ทำให้ผู้รับโอนมีสิทธิดีกว่าผู้โอนซึ่งต่างจากกฎหมายไทยที่กำหนดว่าลูกหนี้จะยกข้อต่อสู้ซึ่งมีต่อเจ้าหนี้เดิมขึ้นเป็นข้อต่อสู้ผู้รับโอนโดยสุจริตไม่ได้ เว้นแต่ที่ปรากฏในตัวตราสารนั้นเองหรือบรรดาที่มีขึ้นเป็นธรรมดาสืบจากลักษณะแห่งตราสาร (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 309)
2. นอกจากนี้ตามกฎหมายอังกฤษ บิลออฟเลตติ้งที่ออกให้แก่บุคคลโดยนาม และไม่มีข้อความว่า "ตามคำสั่ง หรือแก่ผู้รับโอน" จะโอนโดยการสลักหลังและส่งมอบไม่ได้ แต่ตามกฎหมายไทยใบตราส่งที่ออกในลักษณะดังกล่าวอาจโอนโดยการสลักหลังและส่งมอบได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 614)
3. การโอนใบตราส่งตามกฎหมายไทยจะโอนโดยสลักหลังลอยไม่ได้ แต่การโอนบิลออฟเลตติ้งตามกฎหมายอังกฤษทำได้
4. การออกใบตราส่งตามกฎหมายไทย จะออกให้แก่ผู้ถือไม่ได้ แต่การออกบิลออฟเลตติ้งให้แก่ผู้ถือตามกฎหมายอังกฤษทำได้ เพียงแต่ไม่เป็นที่ยอมรับเท่านั้น (SCHMITTHOFF 1980 : 352)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* ตามกฎหมายไทยผู้รับโอนโดยสุจริตไม่ว่าจะมีค่าตอบแทนหรือไม่ย่อมได้รับการคุ้มครอง (เสนีย์ ปราโมช 2505 : 1288) แต่ตามกฎหมายต่างประเทศจะต้องปรากฏว่านอกจากเป็นผู้รับโอนโดยสุจริตแล้วจะต้องเป็นการโอนที่มีค่าตอบแทนด้วย ทั้งนี้เพราะกฎหมายไทยไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องค่าตอบแทนมากอย่างกฎหมายต่างประเทศ